

Rezumatul tezei de doctorat

doctorand **Smarandache Lavinia Elena**

Lucrarea concepută ca teză de doctorat și intitulată „***Studiu asupra persoanei juridice cu privire specială la formele de asociere în materie civilă și comercială***”, se constituie într-un demers științific asupra acestei categorii de subiecte de drept, urmărind să surprindă elemente generale și particulare ce țin de participarea acestora la viața juridică.

În etapa contemporană, modificările intervenite sau preconizate la nivel normativ pentru această categorie de titulare de drepturi și obligații nu reușesc să înlăture numeroasele lacune și inconsecvențe ale legiuitorului sau prezența unor concepte încă definite șovăielnic și prin aproximări în materie.

În ideea de a conferi lucrării unitate și continuitate în expunere, am structurat-o în două titluri, iar fiecare din acestea în câte trei capitole, prin intermediul cărora mi-am propus să cercetez obiectivele stabilite prin alegerea acestei teme și să aranjez un vas material într-o curgere logică. În completarea acestora, partea de Concluzii, ce încheie lucrarea, are rol de a sintetiza principalele concluziile și propuneri din cuprinsul său.

Primul titlu, după cum indică și denumirea sa, *Constituirea și încetarea existenței persoanelor juridice de tipul structurilor asociative*, analizează diversitatea aspectelor pe care le presupun aceste operațiuni juridice - de constituire și încetare - caracterizate de un grad de complexitate ridicat, rezultat din corelarea elementelor voliționale și legale aferente acestora.

Astfel, *capitolul întâi* intitulat *Aspecte teoretice privind geneza persoanei juridice*, analizează generic problematica conceptului de persoană juridică. O astfel de abordare nu putea ignora mențiuni ce țin de apariția și evoluția acestei categorii de subiecte de drept, dar mai ales de impactul principalelor sisteme teoretice asupra naturii lor juridice. Sub aspect normativ, am subliniat că etapa actuală este caracterizată de o pluralitate a reglementărilor prin intermediul cărora este trasat statutul legal pentru diversitatea acestor entități. În plus, deși Proiectul de cod civil, ca și cadru comun preconizat în materie, reprezintă o etapă evolutivă, este totuși criticabil sub numeroase aspecte de conținut, motiv pentru care am considerat utilă adoptarea pe viitor a unui act normativ general, care să fixeze un cadru de referință minimal, adaptat realităților contemporane, fără a impune însă o tendință de uniformizare.

Identificarea noțiunii de persoană juridică cu orice structură organizațională care, înființată în condițiile legislației generale și speciale, devine titulară de drepturi și obligații, a creat cadrul favorabil unor precizări asupra categoriilor de persoane juridice de drept public, de drept privat sau a celor caracterizate de interferențe normative ale dreptului public și ale dreptului privat. Nu în ultimul rând, clasificarea persoanelor juridice, în principal, în raport de rolul ce revine voinței membrului sau membrilor acesteia în mecanismul juridic de constituire, iar în subsidiar, în raport de prezența sau absența calității de comerciant, a constituit punctul din care demersul științific a fost direcționat spre categoria persoanelor juridice de tip asociativ din domeniul dreptului civil și al dreptului comercial.

Capitolul al doilea, intitulat *Constituirea persoanelor juridice de tipul structurilor asociative*, este dedicat evidențierii legăturii ce se configurează între libertatea de asociere, elementele constitutive ale oricărei persoane

juridice și modalitățile concrete de înființare a subiectelor de drept analizate, fiecare dintre acestea constituindu-se în secțiuni distincte.

Astfel, prin intermediul primei secțiuni am urmărit surprinderea rolului ce revine libertății de asociere în etapa înființării structurilor asociative, implicit a celor de tipul persoanei juridice. Pornind de la o succintă teorie generală a drepturilor și libertăților fundamentale, care a permis încadrarea categorială a libertății de asociere și stabilirea rangului său normativ, analiza a fost concentrată pe configurația constituțională furnizată acestui drept și pe raportul acestuia cu alte drepturi și libertăți. Ideile cristalizate sunt cele potrivit cărora, pe de o parte, înființarea efectivă a unei persoane juridice de tip asociativ poate fi precedată uneori de exercițiul libertății de asociere, iar pe de altă parte, persoana juridică poate fi titulară a libertății de asociere, impunându-se o recunoaștere normativă expresă a acestei calități.

În cea de a doua secțiune, intitulată *Elementele constitutive ale oricărei persoane juridice*, prin cele trei subsecțiuni pe care le reunește, au fost reliefate aspecte juridice, generale și particulare, privind patrimoniul, organizarea de sine stătătoare și scopul subiectelor de drept analizate.

Fiecare dintre aceste elemente constitutive esențiale, consacrate expres prin dispozițiile art. 26 lit.e din Decretul nr. 31/1954 privind persoana fizică și persoana juridică, beneficiază de un regim minimal obligatoriu. Acesta este trasat de actele normative incidente categoriilor de comercianți și de necomercianți, fiind susceptibil verificării prin intermediul cuprinsului actelor de înființare ale fiecărei astfel de persoane juridice de tip asociativ, acestea reprezentând cadrul primar de exprimare.

O atenție deosebită a fost alocată delimitării între termenul de patrimoniu și unele dintre elemente sale structurale specifice, de genul

drepturilor intelectuale, a fondului de comerț și a capitalului social, sfera persoanelor juridice pentru care aceste noțiuni devin operabile nefiind întotdeauna determinată de prezența sau absența calității de comerciant. De asemenea, în ceea ce privește caracterele juridice ale patrimoniului, deși rămân valabile cele comune, consacrate de literatura juridică și grefate pe dispozițiile normative, indiferent de domeniul dreptului în care este făcută analiza, am urmărit surprinderea nuanțelor imprimare de calitatea de persoană juridică a titularului patrimoniului.

Secțiunea alocată organizării de sine stătătoare a persoanelor juridice de tipul structurilor asociative a ocazionat efectuarea unor delimitări conceptuale, dar mai ales surprinderea unor particularități în privința organelor de deliberare și decizie, de administrare și reprezentare, dar și de controlul gestiunii, în considerarea specificului categoriilor analizate. Nu a fost neglijat nici raportul ce se configurează între voințele membrilor ce constituie persoana juridică și voința proprie a acesteia, subliniind totodată necesitatea evitării unei confuzii între personalitatea juridică și voința subiectului de drept, aceasta din urmă fiind doar un aspect al ei, respectiv numai al capacității juridice depline.

Referitor la scop, evaluarea actelor normative ce guvernează fiecare categorie de persoane juridice a evidențiat tendința de a le stabili un scop general, al cărui caracter obligatoriu va circumstanța particularizarea sa în actele individuale de înființare ale fiecărui astfel de entități juridice prin care este asigurată constituirea, organizarea, modificarea și încetarea activității. Considerarea obiectului de activitate ca materializare a scopului a permis surprinderea și detalierea unor consecințe pe care le generează asupra categoriei de subiecte de drept avută în vedere de prezenta lucrare. În plus, instituirea normativă a scopului ca unul din elementele constitutive ale

oricărei persoane juridice implică, în vederea recunoașterii valabilității sale, conformarea la o serie de condiții cumulative, neconsacrate reglementativ explicit, dar conturate în literatura juridică, respectiv să fie licit, să fie determinat și în concordanță cu interesul public.

Cea de a treia secțiune a fost rezervată prezentării modalităților concrete de înființare a entităților juridice analizate, ca o succesiune firească a exercițiului libertății de asociere, acolo unde este cazul, și a întrunirii elementelor constitutive. Argumentând caracterul desuet al procedeeleor juridice consacrate de reglementările în vigoare, am detaliat cele două modalități propuse, respectiv modalitatea constituirii prin actul de dispoziție al organului de stat competent și modalitatea constituirii persoanei juridice prin actul de înființare, condiționat de recunoașterea sau autorizarea acestuia în condițiile legii.

Dintre acestea, cea de a doua modalitatea, specifică structurilor asociative, a permis detalierea particularităților celor două faze pe care le-am identificat și care prezintă un caracter obligatoriu și de intercondiționare. Astfel, faza volitivă, ce dobândește caracter consensual în cazul persoanelor juridice de tipul structurilor asociative, este dublată de faza de recunoaștere sau de autorizare, de la caz la caz, acestea putând să fie sau nu însoțite și de o etapă care să asigure publicitatea subiectului de drept nou creat astfel.

Analiza sensurilor noțiunilor de recunoaștere și de autorizare pentru această categorie de subiecte de drepturi și obligații a fost continuată, pentru cele supuse autorizării, de o delimitare în raport de procedura legală ce accesorizează actul de înființare, respectiv fie de înregistrarea în registre speciale, fie de înregistrarea la organele competente instituite normativ. Indiferent de situație, sub aspectul conținutului, această etapă presupune în mod obligatoriu pe de o parte, exercitarea controlului de legalitate asupra

actelor de înființare, cu caracter necontencios, iar pe de altă parte înmatricularea sau înscrierea propriu-zisă, constând în operațiunea tehnico-administrativă de înregistrare sau înscriere în registrele speciale, succedată de întocmirea certificatului de înmatriculare sau a certificatului de înscriere.

Cel de-al treilea capitol este destinat prezentării problematicii încetării existenței persoanelor juridice de tipul structurilor asociative. Dintre modurile concrete ce pot genera acest efect juridic am optat pentru detalierea modalității reprezentate de dizolvare, ca principală sau unica etapă a acestui mecanismului și care are drept consecință, după caz, intrarea în faza de lichidare, respectiv dispariția personalității juridice a subiectului de drept.

De regulă, prin efectul dizolvării, persoana juridică intră în lichidare, în vederea realizării activului și/sau a plății pasivului, actele normative, generale și speciale, consacrand inclusiv regimul juridic al bunurilor rămase după lichidare.

Concluzia relevantă de demersul științific în această materie este cea potrivit căreia dacă la nivelul dreptului comun, atât pentru persoanele juridice de drept civil cât și pentru cele de drept comercial, lipsite de o reglementare specifică, dizolvarea este urmată întotdeauna de lichidare, în materia persoanelor juridice comercianți există și situații în care etapa lichidării nu este instituită normativ.

Dacă primul titlu al lucrării a avut drept obiectiv surprinderea aspectelor esențiale ce țin de apariția și încetarea subiectelor de drept analizate, celui de-al doilea titlu intitulat *Participarea persoanelor juridice de tipul structurilor asociative la circuitul juridic*, îi revine un rol complinitor, surprinzând aspecte relevante ale însăși existenței juridice a acestora.

Primul capitol al acestui al doilea titlu pornește de la intenția de a cerceta valențele capacității juridice, sub ambele sale forme, atât a capacității

de folosință, cât și a capacității de exercițiu. Parcurgând etapele de analiză clasică, vizând momentul începutului și cel al încetării acestora, precum și conținutul lor, aria de investigare a capitolului include și problematici controversate sau relativ abordate normativ. Am în vedere: anumite cazuri de capacitate de folosință limitată, implicit de capacitate de exercițiu corespunzătoare, ce pot interveni în unele situații speciale, anterior sau ulterior înființării persoanei juridice; momentul dobândirii și exercițiul capacității juridice în raport fie de criteriul identificării reprezentanților ce vor acționa în raporturile cu terții, în numele și pe seama persoanei juridice, fie de condiția dobândirii unor elemente de identificare ce trebuie menționate în mod obligatoriu în actele juridice ale acesteia; sancțiunile incidente pentru nerespectarea regimului, general sau special, trasat normativ în materia capacității de folosință limitată.

Astfel, analiza comparativă a persoanelor juridice de tip asociativ din dreptul civil și dreptul comercial a relevat aspectul potrivit căruia sfera conținutului capacității de folosință, în cazul comercianților, este mai extinsă, determinată de particularitatea scopului acestor categorii de subiecte de drept. Pe cale de consecință, conținutul acesteia este conturat din drepturi și obligații ce pot avea drept sursă acte juridice, fapte juridice cât și diverse operațiuni materiale sub condiția circumscrierii lor scopului fiecărei persoane juridice, chiar dacă nu au fost identificate în cadrul obiectului de activitate fixat în actul de înființare, acesta ne mai constituind o veritabilă restricție a capacității de folosință. De altfel însăși redactarea clauzelor privitoare la obiectul de activitate este făcută de către comercianți într-o formă mai permisivă, prin fixarea unui obiect de activitate foarte larg.

Cel de-al doilea capitol este dedicat unei abordări, destul de extinsă, efectuată asupra elementelor care asigură reperarea persoanei juridice în

cadrul circuitului juridic general. Astfel, determinarea fiecărei forme asociative de tipul persoanelor juridice, în calitatea lor de participanți distincți la diversitatea raporturilor juridice, revine atributelor de individualizare, generale și speciale, obligatorii sau facultative, după caz, acestea asigurând o identificare sub varii aspecte și cu un grad particularizant diferit.

Demersul științific a urmărit să surprindă și faptul că, deși uneori prezența sau absența statutului de comerciant devine irelevantă în această materie, totuși există și situații când tocmai această calitate imprimă accente specifice anumitor date de identificare, justificat de tipologia raporturilor juridice comerciale.

Cercetarea atributelor de identificare a ocazionat constatarea unor inconsecvențe și lacunele normative, ce au generat contradicții doctrinare și situații problematice în practică. Nu în ultimul rând am relevat caracterul de atribute de identificare obligatorii pentru denumirea prescurtată și semnul permanent al partidelor politice și alianțelor politice, dar și a numărului sau codului atribuit în registrele speciale, înființate conform legislației, ce asigură o individualizare suplimentară pentru unele categorii de persoane juridice. De asemenea, clarificarea normativă a sensului noțiunii de transformare a persoanei juridice a apărut drept o consecință necesară în considerarea accepțiunilor pe care le comportă această instituție juridică.

Ultimul capitol examinează problematica angajării răspunderii penale a persoanei juridice, în considerarea acțiunilor sau inacțiunilor sale, având drept efect implicit recunoașterea calității sale de subiect de drept penal activ al infracțiunii. Redarea manierei în care a evoluat de-a lungul timpului această instituție juridică a avut drept continuare firească abordarea sa reglementativă în cadrul sistemului de drept național. Analizarea regimului

juridic actual, din perspectiva sferei persoanelor juridice care pot răspunde penal, a domeniul infracțiunilor de natură să angajeze o asemenea răspunderea, a sancțiunilor penale reglementate, precum și abordarea persoanei juridice ca subiect pasiv al infracțiunii, reflectă concretizarea unei etape evolutive necesară care atenuează discrepanțele dintre legea penală românească și standardele europene.

Teza de doctorat este încheiată prin surprindere concluziilor și propunerilor rezultate din investigarea temei alese care sintetizează principalele concluziile și propuneri detaliate, dealtfel, în cuprinsul său, pe parcursul efectuării a însuși demersului științific.